

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

МОВОЗНАВЧІ СТУДІЇ

Збірник наукових праць

ВИПУСК 11

**Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету**

Рівне - 2003

4

УДК 811.161.2

У збірнику вміщені статті з проблем українського мовознавства науковців, аспірантів кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету та науковців інших ВНЗ. Основні теми поданих публікацій стосуються актуальних питань граматики і лексикології, словотвору та лінгвістики тексту.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів-філологів.

Редакційна колегія:

Головний редактор **Шульжук Каленик Федорович**,
доктор філологічних наук, професор, зав. кафедри української мови
Рівненського державного гуманітарного університету,
дійсний член Академії наук вищої школи України

Заступник головного
редактора **Шевчук Степан Іванович**, кандидат філологічних наук, професор,
директор Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного

університету

Члени редакційної колегії:

1. **Бойко В.Г.**, доктор філологічних наук, професор кафедри фольклористики Національного університету ім. Т.Г.Шевченка (м. Київ).
2. **Вихованець І.Р.**, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, завідувач відділу історії і граматики української мови Інституту української мови НАН України (м. Київ).
3. **Вокальчук Г.М.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
4. **Галич О.А.**, доктор філологічних наук, професор, зав. кафедри української літератури Луганського державного педагогічного університету.
5. **Голомб Л.Г.**, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Ужгородського державного університету.
6. **Гуйванюк Н.В.**, доктор філологічних наук, професор, зав. кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича.
7. **Давидюк В.Ф.**, доктор філологічних наук, професор, зав. кафедри фольклористики Волинського державного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк).
8. **Денисюк І.О.**, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Волинського державного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк).
9. **Дунаєвська Л.Ф.**, доктор філологічних наук, професор, зав. кафедри фольклористики Національного університету ім. Т.Г.Шевченка (м. Київ).
10. **Загнітко А.П.**, доктор філологічних наук, професор, зав. кафедри української мови Донецького національного університету.
11. **Зелінська Л.В.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету.
12. **Іваницька Н.Л.**, доктор філологічних наук, професор, зав. кафедри української мови Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського.
13. **Кузьмич О.О.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
14. **Поліщук Я.О.**, доктор філологічних наук, доцент, зав. кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету.
15. **Радишевський Р.П.**, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Національного університету ім. Т.Г.Шевченка (м. Київ).
16. **Турган О.Д.**, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Запорізького державного університету.
17. **Удалов В.Л.**, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Волинського державного університету (м.Луцьк).
18. **Чирков О.С.**, доктор філологічних наук, професор, зав. кафедри теорії літератури Житомирського державного педагогічного інституту ім. І.Я.Франка.

Упорядники: *Якимчук О.І., Кузьмич О.О.*

Друкується за рішенням вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол №2 від 26 вересня 2003 р.).

*За точність і грамотність публікацій відповідають автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.*

Адреса редакції: 33000, м. Рівне, вул. С.Бандери, 12
Рівненський державний гуманітарний університет
(вул. Остафова, 31, кафедра української мови)

ISBN 966-72-81-04-9

УДК 811.161.2'374+811.161.2'373.43

Галина Вокальчук

**СКЛАДНІ ВИПАДКИ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ
(матеріали до словника авторських неологізмів
в українській поезії ХХ століття)**

У вітчизняному мовознавстві словники т.зв. неологічної лексики представлені поодинокими зразками, незважаючи на те, що наразі суттєво посилилася загальна тенденція до лексикографічного опису мови. Так, лише протягом останнього десятиріччя створено чимало різних за предметом і методикою опису словників. Утім, українська поетична лексикографія як така на сьогодні практично відсутня [14: 2]. Створення спеціалізованих словників авторських неологізмів, котрі яскраво демонструють невичерпні словотвірні потенції української мови, до цього часу теж фактично залишалося поза увагою фахівців. У той же час, наприклад, у російській лексикографічній практиці успішно здійснюються спроби створення словників відповідного типу [3; 4; 11; 13].

Лексичне багатство творів провідних українських поетів, у тому числі й авторських лексичних інновацій, так чи інакше (нерідко без спеціальної ремарки) фіксувалося у довіднику “Лексика “Енеїди” І.П.Котляревського: Показчик слововживання” (Х., 1955), у “Словнику мови Шевченка” (К., 1964), у показчику “Лексика поетичних творів Івана Франка” (Львів, 1990), у “Словнику епітетів української мови” С.П.Бибик, С.Я.Єрмоленко, Л.О.Пустовіт (К., 1998), у словнику “Поетичне слововживання складних прикметників та дієприкметників” О.Рудь (Суми, 2001), у додатках до дисертаційних досліджень [2; 16 та ін]. Принагідно зауважимо, що нещодавно українська лексикографія поповнилася фундаментальною працею – чотиритомним конкордансом поетичних творів Т.Шевченка – найбільш вичерпним і найдокладнішим показником поетичного вокабуляру автора [9: 83]. Єдиною ж до цього часу спеціалізованою працею зазначеного типу є словник неологізмів П.Тичини, укладений Г.Колесником [5]. Проте після виходу останнього академічного видання творів П.Тичини лексикографам потрібно уточнити і доповнити склад індивідуально-авторських інновацій.

Отож, сучасний стан лексикографічного опису оказіонального неологічного матеріалу свідчить про необхідність створення словників авторських неологізмів видатних українських письменників. Метою статті є аналіз складних випадків розробки словникових статей “Короткого словника авторських неологізмів в українській поезії ХХ століття” (укладач – Г.М.Вокальчук; описано понад 6000 одиниць).

Об’єктом лексикографічного опису стали індивідуально-авторські лексичні інновації, засвідчені у поетичних творах (оригінальних та перекладах) українських поетів ХХ століття.

Структура словникової статті, як правило, зумовлюється типом словника. Словникові статті “Короткого словника...” мають такі компоненти: реєстрове слово; його формальні характеристики (насамперед граматичні); контекст, у якому вживається описуване слово; довідки різного характеру і призначення. Тлумачення семантики авторських неологізмів загалом не передбачалось.

Реєстрові слова подаються за алфавітом і фіксуються у традиційно виділюваних початкових формах, властивих відповідним частинам мови як лексико-граматичним класам слів. Числівники та займенники, які в поетичному мовленні ХХ ст. представлені одиничними утвореннями, фіксуються в індивідуально-авторській формі, поряд із якою в окремих випадках наводиться нормативний відповідник інновації, напр.: **Обоєнько-удвох**, присл. <обоєнько- числ. від обоє>, Вони ж собі обоєнько-удвох / Тихенько граються та сваряться тихенько... (Мвінгр 2:168); **Моєнький**, займ., Моє, моєньке миле, ясне – мі. / Спи, золотава вовно... (МІ 3:111).

В окремих випадках (якщо форма однини призводить до зміни значеннєвого відтінку

інновації) іменники фіксуються у формі множини, використаній автором, напр.: **Очі-калиновіття**, ім., мн., *Та не біжать їм коні із долини, / І порох змок, з очей-калиновіть, / Вони ж кричать, бо голос України / Вчувається в кривавищі століть.* (МВінгр5: 80); **Очі-квіти**, ім., мн., *Упали роси на очі-квіти, / Скував їх жах.* (ОО2:296).

Складними і дискусійними є випадки, коли реєстрове слово не збігається з контекстуальною формою його використання. У таких випадках укладач змушений був самостійно надавати авторським неологізмам певної словникової форми, що, втім, не суперечило практиці лексикографічного опису мовленнєвого матеріалу в аналогічних словниках (приміром, у російському, французькому словникарстві). Нерідко приведення словоформи тексту до її початкової словникової форми супроводжувалося певними труднощами. Так, окремі інновації зводилися до початкових форм, котрі відсутні у словниках, однак мають там близьких “партнерів”. У першу чергу це стосувалося прикметників та прислівників на зразок **найбандитіший** – *Кати! Хоч золото у коморі, / Нагарбали – і дохнуть з ним. / ... / А найбандитіших – у святці / (За Соловки й колгоспний піст?..)* (М.Данько); **найєдиніший** – *Може, найєдиніша людина / За отими вікнами живе* (О.Вертіль); **найчайніше** – *Та в серці найчайніше кигиче / Малюнок, де Шевченко – молодий...* (М.Пшеничний).

Частина текстових словоформ зводиться до початкових форм, котрі, у свою чергу, є оказіональними утвореннями і відповідно характеризуються порушенням норм сучасної української літературної мови, напр.: **роз-бриз** – *“Я оксамитові пісні / Роз-бриз / Червонамистом”* (Г.Саченко); **рррадіатор** – *...а в мене зуби мов рррадіатор / фонemi ліплять портрети зірок...* (В.Недоступ); **темПОМ** – *труп. / крок. / труп. / Смертельношвидким темПОМ!* (Г.Коляда).

Значні труднощі в процесі лексикографічного опису викликало визначення граматичного роду складених найменувань (юкстапозитів) на зразок *вік-епоха* (М.Хвильовий), *мука-катування* (Т.Осьмачка) і под. (контекст у таких випадках не є визначальним чинником у з’ясуванні родової належності номінації). У поетичному лексиконі ХХ століття юкстапозитів засвідчено дуже багато (при цьому вони позначають найрізноманітніші денотати), що цілком узгоджується із загальною тенденцією мови до розширення арсеналу номінативних засобів за рахунок саме таких одиниць. Узуальні юкстапозити найчастіше бувають назвами професій, військових і наукових звань, позначають назви посад, належність до певних партій, угруповань, національностей, рідше – підкреслюють зовнішні ознаки людини або виражають збірні поняття [7: 366], напр.: *інженер-економіст, генерал-полковник, член-кореспондент, бурят-монгол, батько-мати*. Сказане, до речі, стосується не лише українського словотвору. На думку М.М.Шанського, утворення юкстапозитів є найактивнішим способом деривації і російських складних іменників [19: 6].

Як зауважує М.Я.Плющ, словотвірною базою іменників, що творяться способом словоскладання, стають словосполучення прикладкового типу. Творення таких складних слів супроводжується процесом тісного зближення за семантикою двох компонентів і переростання їх в одне слово, напр.: *рай-дерево, ромен-зілля, цвіт-калина, хата-читальня* [12: 286]. Визначення родової належності таких іменників, як правило, не викликає труднощів: граматична кваліфікація здійснюється за стрижневим компонентом, що відповідним чином і відображено у “Короткому словнику...”, напр.: **Гора-слон**, ім., ж.р.,... *в безсиллі до річки схиляються гори-слони...* (ЛД:30); **Горе-скруха**, ім., с.р., *А було б тобі, парубче, / неньку слухати, / то й не відав би, синку, / горя-скрухи ти.* (СЙов 1:246); **Гора-мозоль**, ім., ч.р., *І гори-мозолі не сплять в твоїх долонях, / в них кров твоя і піт людський у них.* (МВінгр8: 84). До речі, останній приклад може викликати заперечення щодо граматичного маркера: окрім іменника *мозоль* чоловічого роду, в українській мові функціонує й іменник *мозоля* жіночого роду. Для визначення родової належності номінації у даному випадку застосовувався прийом версифікаційного аналізу контексту: вірш написаний ямбом – двоскладовою стопою з наголосом на другому складі. Отож, юкстапозит має бути наголошений *гори-мозолі*, як того вимагає називний відмінок множини словоформи *мозоль*, а

не *гори-мозолі* відповідно до акцентуаційних норм щодо іменника *мозоля*.

Окрім прикладкових сполук, серед індивідуально-авторських інновацій засвідчено і такі типи утворень (за М.М.Шанським): 1) слова-повтори – *тум-туман* (П.Тичина), *син-синочок*, *матінка-мама* (С.Голованівський) і под. Такі номінації утворені в результаті редуплікації основ за моделлю, характерною для народнописених текстів; 2) синонімічні зближення – *батько-отець* (В.Басок), *дружина-жона* (П.Дорошко). З семантичного погляду поєднання компонентів, що виражають одне поняття, у межах однієї номінативної одиниці є надлишковим. Поява таких назв виправдовується здебільшого стилістичними чи версифікаційними потребами; 3) парні зближення сумарного характеру є, на думку дослідників, більш перспективною категорією слів, ніж попередні, проте також загалом малопродуктивною [18: 271]. Юкстапозити цього типу утворені на базі сполучень слів із сурядним зв'язком між компонентами, напр.: *робітник-селянин* (В.Чумак). Серед іменників цієї групи можна виокремити номінації, утворені шляхом поєднання компонентів з асоціативною семантикою, кожен із яких є щодо іншого водночас і означальним, і означуваним [1: 189]. Тому встановити стрижневий компонент у таких номінаціях буває досить складно, а іноді й неможливо, напр.: *Зігрійся, друже, вином і чаєм, / Серцем-душею тебе стрічаєм.* (Таран:168); *І чую владне: співець ти степу, / і не тобі відчуть глибінь. / Вода і небо – два намети, / між ними – голуб-голубінь.* (ОВедм1: 45). Через це у словникових статтях не вказується родова кваліфікація таких одиниць, що, втім, не суперечить традиції лексикографічного опису аналогічних за структурно-граматичними й семантичними ознаками юкстапозитів (див., напр., статті до слів *купівля-продаж*, *батько-мати* [15, т.1: 113; 10: 38, 337]).

Іноді неможливо з повною вірогідністю встановити й інші граматичні характеристики утворень, наприклад: 1) частиномовну належність новотвору – **Непманюк**, ім.? ч.р., **Непманюче?**, присл.? *І от він вмер. І кажуть різно: то се, то те, непманюче. Клянemся клятвою залізною, що ворог жоден не втече* (ПТ–ГКол: 132); у дослідженні Г.Колесника цей новотвір подається у початковій формі **непманючий** [5: 132]; 2) родову віднесеність простого за структурою новотвору: **Безмеж**, ім., ж.р.? *Тепер у нас – безмеж бадьорих тем! / Тепер у нас – усі, усі поети!* (ОВ 2:42); 3) початкову форму дієслова, напр.: **Бруньчати (бруньчити?)**, дієсл., *Бруньчать бруньки / над водою, водою...* (ПТ1: 366); у словнику неологізмів П.Тичини як початкова зафіксована перша форма [5: 99]. Відповідно у таких випадках у словникових статтях наводиться два варіанти (рідше – кілька) початкових форм чи граматичних маркерів, крім того, використовується знак ? як сигнал користувачеві словника до роздумів.

Наприкінці ХХ ст. активізується введення у поетичний текст т.зв. надскладних номінацій, утворених у результаті злиття компонентів синтаксичної конструкції в єдину цільнооформлену (часто за допомогою дефісного написання) одиницю. Граматична кваліфікація таких одиниць здійснювалася з урахуванням граматичної характеристики стрижневого слова у відповідному контекстуальному оточенні, напр.: **Руки-ноги-вуха-очі**, ім., мн., *А туга безграбно, безсонячно / капле з мого носа тому, / що дуже важко / витравити штучнобогемський зуд із моїх рук-ніг-вух-очей / і стати культурним громадянином-рушієм* (А.Чужий); **В-суглобах-біліючий-палець**, ім., ч.р., *Утискання в груди / в-суглобах-біліючих-пальців / із калатанням в пульсі...* (О.Забужко).

У процесі створення словника виявилось доцільним (а подекуди й необхідним) подавати у частині словникових статей (якщо семантика новотвору не розкривається при підтримці контексту) довідкову інформацію різноманітного характеру. Вона наводиться у ламаних дужках після реєстрового слова та його граматичних маркерів. При цьому чим відомішим є денотат, тим коротшою є довідка. Якщо ж у сучасного читача ідентифікація об'єкта викликає певні труднощі, то тим вичерпнішою подається довідка [6: 89], напр.: **Деструктор**, ім., ч.р. <у знач. 'руйнівник, знищувач'; ірон. назва літ. опонентів неокласиків – футуристів, які у 20-х рр. пропагували теорію деструкції мистецтва>, *Вже й черемха розпускається — / Хоч банальна, а така, / Що безсило*

опускається/ І в деструктора рука. (МР1: 293); пор.: Ми структуєм стецтво, / стецтво! / Деструктуєм / ми/ мистецтво! (ЕСтр: 180).

У довідці може подаватися інформація про шлях появи індивідуально-авторського новотвору, напр.: **Атлант-ель-стан**, ім., ч.р. <за аналогією до *Дніпрельстан*>, *Атлант-ель-стан*, / *Ніл-ель-стан* – / *змінє нас* / *Дніпр-ель-стан*. (МС1:282); **Без'оленно**, присл. <від *без Олени*>, *О, як же то нестерпно, пане-брате, / так без'оленно оленярювати – / ці роги, роги, роги!.. А проте...* (ІМалк2: 107); **Енко-єнко-венко**, ім., ч.р. <лексикалізація суф. морфем –*енк(о)* + –*єнк(о)* + –(в)*єнк(о)*, характерних для укр. прізвищ на зразок *Коваленко*, *Саєнко*, *Яковенко*>, *Я тобі казав і говорю / наче я не-єнко-єнко-венко... / подивилось небо крізь зорю, / де морозить хвилю морозенко*. (М.Вінгр5:49); **Нонсенсітниця**, ім., ж.р., <назва твору; від *нонсенс*+*нісенітниця*>, *Нісенітниця*. / *Нонсенс знітється/ Sans sens* ниточки/ Сен-Санс-лебідочка* [*-*sans sens* (фр.) – без сенсу, без глузду; прим. автора] (С.Либонь: Антологія, 2001: 65).

Довідка може також містити інформацію про те, у яких джерелах читач може одержати повніші відомості про описуваний лексичний новотвір (якщо такий підлягав лінгвістичному аналізу) або ж про значення його компонентів. У таких випадках джерело подається у квадратних дужках (список використаної літератури вказується у “Короткому словнику...” окремо), напр.: **Шляхолог**, ім., ч.р. <від *шлях* і *...лог* – у складних словах відповідає, зокрема, поняттю “той, що займається наукою” [СІС: 397]; жарт. ‘*науковець*’, оскільки родовід укр. науковців виводиться з мандрівних дяків [Москаленко 1990: 819]>, *Натомився Вахх, Романовський дрихне, / Шляхологи сплять, і розмова сонна...; / Ти перший тут, патріарх-шляхолог. / Твій натхненний перст указує путь нам...* (МЗ 2: 102).

Як зауважують фахівці, у розв’язанні питань, що стосуються представлення ілюстративного матеріалу у словниках, важливе значення має поняття “необхідності і достатності”. Контекстом лексикографічно описуваної одиниці є така частина тексту художнього твору, яка необхідна і достатня для визначення ролі цієї одиниці у формуванні значення самого фрагмента й у створенні змістової та образної цілісності твору [6: 30]. У науковій літературі висловлюється думка про потребу розмежування понять мікро- і макроконтракту. Так, мікроконтекст – це мінімальне оточення одиниці, в якому вона включається у загальний зміст фрагмента, реалізує своє значення, а також додаткові конотації, асоціативні зв’язки та ін. Макроконтракст – це оточення досліджуваної одиниці, яке дозволяє встановити її функцію у тексті як цілому [17: 238-239]. Відповідно у “Короткому словнику...” зафіксовано ілюстративні приклади – мікроконтексти, серед яких розрізняються, зокрема, словосполучення: **Злотодрібний**, прикм.,...*Бризки срібні, злотодрібні...* (О.Ющ. 2: 230); прості за структурою речення: **Тепловій**, ім., ч.р., *Над полем – легкий тепловій*. (О.Ющ.2: 25).

Утім, нерідко для повного розкриття семантики новотвору потрібен макроконтракст. У таких випадках ілюстрацією служить досить значний за обсягом фрагмент тексту, напр.: **Фітосоціолог**, ім., ч.р., *Невичерпні, як Азія людська, / Стихийні, мов дрібна буржуазія, / Суспільств рослинних многоцвітні касти. / В їх плині фітосоціологів вгруз зір, / Бо законам корилися бук, граб, дуб, / Як змагалися з осокою чи ковилою....* (МД: 74).

Коли ж для остаточного з’ясування значення індивідуально-авторського новотвору необхідна наявність у читача фонових знань, то така інформація подається за допомогою відповідних ремарок після реєстрового слова, напр.: **Аспанфут**, ім., ч.р. <від “*Асоціація панфутуристів*”, у поетичному лексиконі М.Семенка, лідера українських футуристів, новотвір не засвідчено>, *І в наші дні зберіг ти чар-отруту: / В тобі розбили табір аспанфуту — / Кують, і мелють, і дивують світ* (МЗ 2: 28).

Ілюстративний матеріал, представлений у “Короткому словнику...”, не лише служить підтвердженням функціонування авторського неологізму в контексті, – цитати дають змогу представити специфіку лексичної сполучуваності новотвору, допомагають унаочнити шляхи

та способи творення неологізму, напр.: **Фе-Ниченковий**, прикм. <утворено поєднанням вигука *фе*, що вживається для вираження осуду, огиди, незадоволення, несхвалення й т. ін. [СУМ, т.10: 572], та сегмента від *Винниченковий* >, *Невдалиї і смішний анахронізм, наївний, Ве-* / (*Чи як вони кажуть Фе-/Ниченкова сонце-машина*). (М.Гаско: НГ-29-№1:39); **Рисочки-крапки**, ім., мн. <у знач. ‘*текст, відтворений азбукою Морзе*’>, *На бинді рисочки-крапки... / Десь гомонить потужнее життя / в безмежному мереживі із криці – / лиш відгомін, далекая луна, / крізь “морзе” рисками іскриться...* (ЮЖ:11).

Нерідко цитата допомагає виявити причину появи інновації. Окрім прагнення уникнути тавтології, намагання зберегти віршовий розмір, ритміку строфи, часто такою причиною є пошук поетом необхідної рими. У такому випадку ілюстрацією служить відповідна строфа поетичного твору із збереженим римуванням, напр.: **Дозрілоярний**, прикм., *В кипучій пристрасі дозрілоярній / Цвіте, палахкотить, горить розарій.* (О.Ющ.2: 334).

У деяких словникових статтях поряд з новотвором певного поета подається такий же новотвір, зафіксований у лексиконі іншого автора, напр.: **Юнка**, ім., ж.р. <новотвір увійшов до складу сучасної української літературної мови [СУМ, т.1: 614]>, *Тоді я іду в товариства й на праці стрічаю там юнку...; Мужі, юнки й юнаки!; Юначе славний, любя юнко!; Й ось завітають вдвох, обнявшись, тихим пливом юнка й хлопець* (ПТ-ГКол: 168); пор.: *Коли до вуст підносили руку милу. “Чи любиш?” в юнки-мрії не питає...* (Таран:338)

Узагалі “встановлення належності того чи іншого слова певному письменникові... – справа зовсім не така легка і проста, як це може видатися на перший погляд. Часто буває важко з певною достовірністю встановити, чи...слово поет створив сам, а чи воно було почуте і запозичене ним із народних уст” [8:197].

Ідейно-естетичне значення ілюстрацій, представлених у “Короткому словнику...”, зрозуміло, різне. Багато новотворів і відповідних контекстів є своєрідним віддзеркаленням часу, протягом якого творив той чи інший поет, напр.: **Чемберлена**, ім., с.р., *Ох, під шкурками ж і справді/ Задихнуться чемберлени,/ І малі чемберленята...* (МР 2: 38).

Точна фіксація дати створення індивідуально-авторських інновацій – справа надзвичайно трудомістка і вимагає цілеспрямованої роботи і зусиль не одного укладача, а цілого колективу фахівців. У “Короткому словнику...” хронологічна довідка (вона позначається знаком # і фіксується після умовного позначення джерела ілюстративного матеріалу) подається, на жаль, не до всіх зафіксованих у ньому новотворів. Власне, і самі автори художніх творів не завжди фіксували час їх написання. Тому при встановленні дати необхідно в таких випадках звертатися до спеціальних історико-літературних джерел, як це, приміром, було зроблено при фіксації дат появи лексичних інновацій М.Зерова.

Якщо дата написання твору визначена приблизно (з відповідних історико-літературних джерел), то після знака # перед датою ставиться знак ~, що означає “приблизно”: **Нещадно-щедрий**, прикм., *Твоїх дарів нещадно-щедрих / Шумує повинь у степах.* (ЮК: 72 # ~1937-1938). Коли точна дата написання твору невідома, то наводиться дата виходу збірки, у якому опубліковано досліджуваний текст. В інших випадках подається вказівка на певне десятиліття ХХ ст., протягом якого міг бути написаний твір: (ЮК: 51 #~40-і).

Якщо новотвір зафіксований у журнальній публікації, то час його появи умовно визначається за роком виходу конкретного номера часопису (рік фіксується після умовного скорочення назви часопису), напр.: (С.Процюк: Кур’єр – 97 – № 85 – 86: 52).

Алфавітний словник лексичних новотворів з відповідним ілюстративним матеріалом та граматичним довідником є лише першим кроком на шляху комплексного лексикографічного дослідження аналізованого мовленнєвого матеріалу (зокрема створення тематичних словників авторських неологізмів). Тому створення словника авторських неологізмів в українській поезії ХХ століття є, без сумніву, актуальним та перспективним і покликане заповнити цю лексикографічну

нішу в українському мовознавстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агафонова Н.П. Сложносоставные новообразования в русском языке начала 20-х годов XX столетия//Труды Самаркандского гос.ун-та: Вып. 250: Исследования по русскому и славянскому языкознанию. – Самарканд: 1974.– С.187-191.
2. Герман В.В. Індивідуально-авторські неологізми (оказіоналізми) в сучасній поезії (60-90-і роки): Автореф. дис. ...канд. філол. наук.– К.: 1999.– 22 с.
3. Григорьев В.П. Поэт и слово. Опыт словаря.- М.: Наука, 1973.– 455 с.
4. Григорьев В.П. Словарь языка русской советской поэзии: Проспект.Образцы статей. Инструктивные материалы. – М.: Наука, 1965. – 223 с.
5. “З’являються нові слова у мові”/ Укл. Г.М.Колесник// Тичина П. Квітни, мово наша рідна!- К.: 1971. – С.95–171 [Словник авторських неологізмів П.Тичини].
6. Калинин В.М. Теория и практика лексикографии поэтонимов (на материале творчества А.С.Пушкина).- Донецк: Юго-Восток, 1999. – 247 с.
7. Клименко Н.Ф. Словоскладання. Абревіація // Словотвір сучасної української літературної мови / Відп.ред. М.А.Жовтобрюх. – К.: 1979. – С. 314-403.
8. Колесник Г.М. З’являються нові слова у мові // Тичина П. Квітни, мово наша рідна! – К.: 1971. – С.196 – 200.
9. Конкордація поетичних творів Тараса Шевченка: В 4-х т./ Ред. і упоряд. Олега Ільницького та Юрія Гавриша. – Нью-Йорк; Едмонтон; Торонто. – 2001/ Наук. Тов-во ім.Шевченка в Америці, Канадський Ін-т Українських студій [Рецензія]// Слово і час. – 2003. – № 3. – С.83.
10. Орфографічний словник української мови. – К.: Довіра, 1994. – 864 с.
11. Перцова Н.Н. Словарь неологизмов Велимира Хлебникова. – М.: Вена Ханзен, 1995. – 471 с.
12. Плющ М.Я. Словотвір //Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П.Грищенка. – К.: 1997. – С.254 – 304.
13. Полухина В., Пярли Ю. Словарь тропов Бродского (На материале сборника “Часть речи”).- Тарту: 1995.- 342 с.
14. Пустовіт Л.О. Словник української поезії другої половини ХХ століття (семантико-функціональний аспект): Автореф. дис. ...доктора філол. н. – К.: 1993. – 37 с.
15. Словник української мови: В 11т. – Т. 1. – К.: Наукова думка, 1970. – 799 с.
16. Сjuta Г.М. Мовні інновації в українській поезії шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи: Автореф. дис. ...канд. філол. н. – К., 1995. – 18 с.
17. Торсуева И.Г. Контекст// Лингвистический энциклопедический словарь.– М.: Сов. энциклопедия, 1990. – С.238-239.
18. Шанский Н.М. Очерки по русскому словообразованию. – М.: Просвещение, 1968.
19. Шанский Н.М. Развитие словообразовательной системы русского языка в советскую эпоху// Русский язык в нац. школе.- М.: 1967. – № 3. – С.6.

Резюме

В статье анализируются отдельные аспекты теории и практики лексикографирования авторских лексических новообразований. Особое внимание обращается на сложные случаи разработки словарных статей “Краткого словаря авторских неологизмов в украинской поэзии XX века”.

УДК 81’367.623

Наталія Гаврилюк

ЗМІСТ

Розділ I. Граматична будова мови. Проблеми синтаксису	
<i>Шульжук К.Ф.</i> До питання про еквіваленти речення	3
<i>Федчук Л.І.</i> До питання про типологію предикативних одиниць.....	7
<i>Степаненко М.І.</i> Семантична структура, формально-граматична будова і функціональні можливості речень із локативно-транзитивним типом детермінації.....	14
<i>Шкарбан Т.М.</i> Про довжину предикативних одиниць у структурі складних конструкцій з однорідною супідрядністю	20
<i>Кузьмич О.О.</i> Синтаксична норма як лінгвістична проблема.....	24
<i>Давнюк С.В.</i> Вивчення багатоконпонентних сурядно-підрядних речень: формально-граматичний аспект	27
<i>Жагальяк І.М.</i> Комунікативні моделі зі звуконаслідувальними словами та їх семантичні експоненти	31
<i>Шульжук Н.В.</i> Репліка як компонент діалогічної єдності	36
<i>Щербачук Н.П.</i> Адвербальні синтаксеми в семантично ускладненому простому реченні діалогічного мовлення	39
<i>Сербіна Т.Г.</i> Прийоми використання прецедентних текстів у газетних заголовках	44
Розділ II. Морфологічний рівень мовної системи	
<i>Мединська Н.М.</i> Лексико-семантична група дистрибутивних дієслів активної дії	49
<i>Куликова В.Г.</i> Мовні засоби відтворення спонування в українській мові	54
<i>Войцешук Л.А., Мандрик Н.В.</i> Субстантивація прикметників у слов'янських мовах і власні імена.....	58
Розділ III. Актуальні проблеми лексикології та лексикографії	
<i>Вокальчук Г.М.</i> Складні випадки лексикографічного опису індивідуально-авторських новотворів	63
<i>Гаврилюк Н.В.</i> Емпірійні індивідуально-авторські прикметники у творчості неокласиків.....	69
<i>Дуденко О.В.</i> Паремії: знаки чи символи?	73
<i>Кірілкова Н.В.</i> Українська символіка в поемах Ліни Костенко.....	78
<i>Будз І. Ф.</i> Роль “кольорових” компонентів фразем як етнографічних та національно-культурних маркерів	80
<i>Крижанська О.М.</i> Джерела збагачення української колірної лексики	84
<i>Степанова О.І.</i> Лінгвопоетика як об'єкт мовознавчого дослідження	93
<i>Копера О.С.</i> Проблема мовностилістичної норми використання метафори поетками 90-х років ХХ століття.....	98
<i>Школяренко В.І.</i> Динамічні аспекти фразотворчої активності компонентів фразеологізму.....	106
Розділ IV. Системні питання лінгвогеографії	
<i>Євтушок О.М.</i> Питання системного дослідження лексики західнополіського діалекту. Явище полісемії.....	110
<i>Мазяр В.М.</i> Структура і семантика лексики ткацтва у західнополіських говірках	

української мови.....	115
<i>Демешко І.М.</i> Топонімізація основ типів поселень північно-східного Полісся....	120
Розділ V. Мовознавство і школа	
<i>Хом'як І.М.</i> Питання орфографії в програмах із рідної мови	128
<i>Ковальчук Н.П.</i> Лінгвістичні принципи української пунктуації.....	133
<i>Шевчук Т.Б.</i> Робота зі словами родо-видової семантики на початковому етапі навчання української мови	138
<i>Петрук О.М.</i> Реалізація принципу функціональності в навчанні рідної мови як лінгводидактична проблема	144
<i>Антончук О.М.</i> Ефективність методу вправ на уроках вивчення орфографії.....	147
Рецензії	
<i>Хмель В. А.</i> До вивчення фольклору регіонів України. Рецензія на працю доктора філологічних наук, професора Романа Кирчіва “Із фольклорних регіонів України: нариси й статті”	150
Відомості про авторів	156

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Мовознавчі студії

Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 11

Упорядкування та наукове редагування
*Олександри Якимчук,
Оксани Кузьмич*

Макет та комп'ютерна верстка *Вікторії Кравчук*

Обкладинка *Олексія Литвина*

Рекомендовано до друку вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол №2 від 26 вересня 2003 р.)

Макет, верстку, дизайн здійснено в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету

Адреса редакції: 33000, м. Рівне, вул. С.Бандери, 12
Рівненський державний гуманітарний університет,
кафедра української мови, тел. 26-17-79
вул. Остафова, 31

Підписано до друку 26.09.2003. Формат 60x84 1/8.
Папір офсетний. Гарнітура Times Roman Cyr.
Умов. друк. арк. 19, 0. Наклад 200 прим. Зам. № 29/1

Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії. Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 11. – Рівне: РДГУ, 2003. – 155 с.

У збірнику вміщені статті з проблем українського мовознавства науковців, аспірантів кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету та науковців інших ВНЗ. Основні теми поданих публікацій стосуються актуальних питань граматики і лексикології, словотвору та лінгвістики тексту.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів-філологів.

ISBN 966-72-81-04-9

ББК 81
УДК 811.161.2